

Напрями забезпечення конкурентоспроможності робочої сили в контексті Стратегії економічного та соціального розвитку Кіровоградської області

Стаття присвячена проблемі забезпечення конкурентоспроможності робочої сили в контексті Стратегії соціально-економічного розвитку Кіровоградської області. Запропоновані напрями забезпечення зростання конкурентного рівня робочої сили регіону.

конкурентоспроможність робочої сили, прогноз

Безперечно, політичний та економічний стан країни є основними факторами при визначенні можливостей регіонів України у створенні умов зростання її конкурентоспроможності на міжнародному рівні, зокрема це стосується робочої сили. Разом з тим зарубіжний досвід переконливо свідчить про те, що у сучасних умовах успішна інтеграція країни в глобальний ринок все частіше відбувається як раз на рівні регіональної економіки, а не держави в цілому.

На жаль, в Україні регіон на сьогодні в більшості розглядається лише як „місце базування” конкурентоспроможного підприємства, а сама конкурентоспроможність регіональної економіки пов’язується лише із виставленням порівняльних рейтингових оцінок, які визначають місце і роль конкретного українського регіону у внутрішньому економічному просторі. У цих умовах завдання центру – всебічна допомога регіональним і місцевим владам у створенні механізмів виявлення і вирощування джерел конкурентоспроможності, розповсюдження кращого відповідного досвіду. Зокрема це торкається проблеми розробки нових, всебічно виважених та науково обґрунтованих напрямів забезпечення конкурентоспроможності робочої сили регіонів.

В розвиток цієї проблеми вагомий внесок зробили такі вчені як: Г. Азоєв, А. Челенков, С. Бандур, В. Геєць, М. Долішній, Б. Данилишин, І. Петрова, С. Пірожков, Л. Фільштейн та інші. Проте, на даний період, поки що в економічній літературі недостатньо дослідженні проблеми забезпечення конкурентоспроможності робочої сили в контексті Стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Як показали проведені нами дослідження, нагального вирішення потребує широкий спектр стратегічно важливих проблем забезпечення конкурентоспроможності робочої сили районів Кіровоградської області, серед яких соціально значущими є: посилення розбалансованості між попитом та пропозицією на послуги робочої сили, і як результат зниження рівня конкурентоспроможності робочої сили; регіональні, галузеві та секторні диспропорції в зайнятості населення; послаблення дії стимулів до активного кваліфікаційно-освітнього зростання особистості; зниження інвестицій в людський капітал області, його ефективного залучення до продуктивної зайнятості; уповільнення інноваційної діяльності; низькі темпи інвестування у створення робочих місць. Актуальність вирішення цих проблем у стратегічній перспективі обумовлена

потребою збалансованого розвитку як національного ринку праці України, так його важливої функціональної складової, яким є регіональний ринок.

Виходячи з означеного, нами була поставлена завдання розробити напрями забезпечення конкурентоспроможності робочої сили в контексті Стратегії економічного та соціального розвитку Кіровоградської області.

Кіровоградська область має вигідне географічне розташування в центрі України, що є сприятливою передумовою для розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту, внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Загальний баланс потенціальних переваг і слабкостей свідчить, що позитивні фактори забезпечення зростання конкурентного рівня робочої сили переважають можливі негативні чинники. Таким чином, в стратегічні пріоритети регіональної політики забезпечення конкурентоспроможності робочої сили доцільне включення заходів щодо розвитку аграрного, машинобудівного, інноваційного та інтелектуального секторів економіки області, а також розвиток експортного потенціалу з поетапною заміною експорту сировини та напівфабрикатів на експорт продукції високого ступеню готовності, створення сприятливих умов для експорту інтелектуального продукту.

Підвищення конкурентоспроможності робочої сили є результатом побудови ефективної системи управління даними процесами, яка безпосередньо пов'язана з актуальним завданням розробки стратегії економічного і соціального розвитку Кіровоградської області. Тому, як один із варіантів вирішення окресленої проблеми, ми пропонуємо системний підхід до управління процесами забезпечення зростання конкурентного рівня робочої сили в контексті Стратегії економічного та соціального розвитку Кіровоградської області.

Системне управління конкурентоспроможністю робочої сили регіону передбачає:

- встановлення цільової орієнтації системи і обмежень її функціонування;
- визначення конкретних завдань, об'єктів, критеріїв функціонування системи;
- розробку системи базових показників функціонування системи;
- формування складу завдань системи;
- розробку функціональної структури системи;
- встановлення регламентів прийняття управлінських рішень при зміні показників діяльності системи;
- визначення регламентів розвитку і вдосконалення системи.

Складовими окресленої системи є такі підсистеми: політика зайнятості населення; стимулювання подальшого розвитку та відродження промислового виробництва; підвищення рівня життя та подолання рівня бідності; надання освітніх послуг; інвестиційна та інноваційна політики регіону; стратегічне планування і програмування забезпечення конкурентоспроможності робочої сили Кіровоградської області.

Слід зауважити, що: по-перше, *політика зайнятості населення* області повинна бути частиною загальноекономічного механізму функціонування суспільного господарства; по-друге, заходи реалізації державної політики зайнятості повинні бути зосередженими не лише на територіальному рівні, а також урахувати галузевий рівень, тобто мають здійснюватись не тільки державною службою зайнятості, а й галузевими управліннями, підприємствами та організаціями різних форм власності; по-третє, посилення стимулювання попиту на послуги робочої сили, зокрема на ринку праці як в цілому в економіці області, так і на окремих підприємствах; четверте, посилення трудової мотивації.

Головними пріоритетами державної політики зайнятості та підвищення ефективності функціонування ринку праці Кіровоградської області, спрямованої на розширення сфери прикладання праці, формування сприятливого підприємницького середовища та підвищення соціальної захищеності населення, повинні бути:

- Підвищення якості робочої сили, в тому числі вдосконалення її професійно-кваліфікаційних характеристик згідно з потребами економіки та ситуацією на ринку праці.
- Збереження ефективно функціонуючих та створення нових продуктивних робочих місць в усіх сферах економічної діяльності.
- Посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості.
- Розширення сфери нетрадиційних видів зайнятості, стимулювання самозайнятості та підприємницької ініціативи населення.
- Організація громадських робіт.
- Надання додаткових гарантій працевлаштування громадянам, не здатним на рівних конкурувати на ринку праці (молоді, жінкам, особам з функціональними обмеженнями).
- Зниження рівня і тривалості безробіття.

Основними заходами щодо забезпечення продуктивної зайнятості та покращення трудоресурсної ситуації є:

- формування гнучкої системи робочих місць з урахуванням пріоритетів прогресивного розвитку господарського комплексу;
- сприяння створенню малих та середніх підприємств (насамперед у сільському господарстві, харчовій, хімічній та легкій промисловості тощо) як джерел нових робочих місць;
- поширення гнучких форм і нетрадиційних видів зайнятості;
- узгодження діяльності з професійної орієнтації, підготовки та перепідготовки кадрів у закладах освіти всіх форм власності з потребами суб'єктів господарювання у працівниках у розрізі професій і спеціальностей.

Досить вагомою в системі є підсистема *стимулювання подальшого розвитку та відродження промислового виробництва*. Дана підсистема тісно переплітається з попередньою структурою системи і забезпечує зростання конкурентного рівня працівників з позицій роботодавців, а саме: забезпечуючи реалізацію стратегій управління конкурентоспроможністю робочої сили.

Пріоритетними галузями області залишаються харчова промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів; машинобудування, ремонт і монтаж машин та устаткування; легка та виробництво інших неметалевих виробів. Вони орієнтовані на задоволення потреб внутрішнього ринку, інвестиційної привабливості виробничого та екологічно безпечного розвитку.

Серед першочергових завдань, спрямованих на подальший розвиток та відродження промислового виробництва, необхідно вирізнити:

- стимулювання оновлення основних засобів виробництва, модернізації підприємств та їх технічного переоснащення, впровадження сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- визначення шляхів залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, вкрай необхідних для розвитку промисловості, розроблення умов і систем надання місцевих переваг вітчизняним та іноземним інвесторам, які здійснюють капіталовкладення у найбільш пріоритетні проекти;
- забезпечення промислових підприємств в достатній кількості кваліфікованими кадрами, зокрема робітничих спеціальностей та конструкторів.

Згідно наших досліджень вагомим чинником у забезпеченні зростання конкурентного рівня робочої сили Кіровоградської області є ціна праці її мотивація отже наступною у системі є підсистема *підвищення рівня життя та подолання рівня бідності*. Дана підсистема реалізовуватиметься за такими напрямками:

- наближення та приведення у відповідність законодавчих актів України про працю з положеннями конвенцій і рекомендацій МОП щодо реалізації прав працівників в оплаті праці;
- забезпечення стійкого зростання оплати праці та підвищення купівельної спроможності шляхом подолання галузевих і регіональних диспропорцій у вартості робочої сили. У перспективі важливо вдосконалити чинну систему оплати праці з введенням регульованого державою мінімального рівня погодинної оплати (обов'язкового для всіх галузей-економіки) з одночасним встановленням оптимальних ставок оподаткування з зменшення податкового тиску на господарюючих суб'єктів;
- розробка та впровадження заходів по зниженню заборгованості по заробітній платі;
- упорядкування системи розподільчих відносин у напрямі значного вмотивованого підвищення частки заробітної платні у ВВП (на рівні 65-75%), зменшення територіальної та галузевої диференціації грошових доходів і заробітної платні, виведення значної частки доходів з тіньового обороту.

Досить суттєву роль у формуванні конкурентоспроможної робочої сили відіграє освіта, тобто *підсистема надання освітніх послуг*.

Головна мета розвитку освіти це - виховання всебічно освіченої особистості з високим рівнем її духовності та інтелектуальних якостей, забезпечення доступності та покращення якості надання освітніх послуг, результатом яких має бути зростання конкурентоспроможного рівня робочої сили області.

Відповідно до поставленої мети пріоритетними напрямками розвитку освіти області мають стати:

- оптимізація мережі закладів освіти і створення закладів нового типу, відповідно до потреб населення;
- зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів;
- забезпечення соціального захисту працівників освіти;
- формування системи безперервної освіти на основі принципу багатоступеневої освіти;
- розробка регіональних програм стимулювання підприємств до проведення випереджаючого професійного навчання і підвищення кваліфікації працівників, з метою їх наступного працевлаштування на вакантні робочі місця, як на даному підприємстві, так і на інших;
- збільшення величини державних і недержавних інвестицій у навчання кадрів, зокрема у професійну освіту на виробництві;
- поширення профорієнтаційної роботи на всіх рівнях, зокрема, серед випускників шкіл, а також реальних та потенційних безробітних, з метою якомога ефективного залучення їх до суспільно-корисної діяльності;
- стимулювання зацікавленості підприємств усіх форм власності у постійному підвищенні професійно-кваліфікаційного рівня своїх кадрів, як невід'ємної умови забезпечення їх конкурентоспроможності за умов ринкових відносин.

Неменш вагомим чинником у процесі забезпечення зростання конкурентного рівня робочої сили і наступною підсистемою є *інноваційна політика регіону*. Головною метою регіональної інноваційної політики є забезпечення переходу економіки регіону на інноваційну модель розвитку, капіталізації економіки, формування сприятливого

інвестиційного клімату в області, проведення на цій основі структурних і фінансових змін у виробничій сфері, що створюватиме широкі можливості для випуску конкурентоспроможної продукції, орієнтованої на зовнішні і внутрішні ринки.

В регіоні зосереджений значний науково-технічний потенціал. Він повинен стати основою у переведенні області на інноваційний шлях розвитку. Основою формування стратегії розвитку регіону повинні стати моделі інноваційного розвитку. Модель інноваційного розвитку регіону повинна включати різні складові — інтелектуальну, інституційну, фінансову, матеріально-технічну, нормативно-правову та ін. Одним із головних завдань є розбудова регіональної інноваційної інфраструктури - технопарків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, інших інституцій, які сприяють забезпеченню зв'язку між наукою та виробництвом. Наприклад, у США функціонує близько 140 наукових та технологічних парків, у Великобританії - 40, у Росії - близько 100. На даний час в Україні діє лише вісім технопарків. Кількість технопарків в Україні повинна становити щонайменш 30-40, щоб наблизитись до європейського рівня [4,с.21].

Для Кіровоградської області повинні бути розроблені моделі інноваційного розвитку, узгоджені із стратегічними пріоритетами розвитку регіону, сформовані детальні програми і операційні завдання з конкретним графіком їх виконання на рівнях органів регіонального та районного управління, вузів, наукових і науково-дослідних установ, підприємницьких структур.

Ці заходи повинні передбачати:

- впровадження кластерних моделей підприємницької діяльності;
- розбудову інституційної інфраструктури сприяння впровадженню інновацій.

Не менш вагомим чинником забезпечення зростання конкурентного рівня робочої сили є *стратегічне планування і програмування забезпечення конкурентоспроможності робочої сили Кіровоградської області.*

В процесі забезпечення зростання конкурентоспроможності робочої сили очікуються зміни у кількісних та якісних показниках використання людського потенціалу по Кіровоградській області, наближенні його до вимог виробництва; спостерігатимуться зміни у структурі економічно активної зайнятості та освіти.

В період 2005-2011 рр. в Україні прогнозується подальше скорочення зайнятості населення. Але цей процес буде менш інтенсивним, ніж в попередні роки, і охоплюватиме, головним чином, промисловість, сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство. Також передбачається зростання чисельності зайнятих за першим варіантом прогнозу з 21,5 млн. чол. у 2006 р. до 25,3 млн. чол. у 2011 р., а за другим – відповідно з 19,5 до 21,6 млн. чол. [5, с.309]. Але якщо зважати на загальну по Україні тенденцію до скорочення чисельності населення всіх вікових категорій, то можна не погодитись із запропонованими прогнозами. Цей факт підтверджують і розрахунки [145, с.14], зайнятість населення, навпаки, знизиться навіть за оптимістичним варіантом прогнозу. Зокрема, протягом 2006-2011 рр. в Україні слід очікувати зниження чисельності зайнятих у всіх сферах економічної діяльності на 2,1 % за оптимістичним варіантом і на 10,3 % - песимістичним

Дані висновки підтверджуються і нашими прогнозними розрахунками по Кіровоградській області. Слід зауважити, що прогнозні розрахунки були проведені методом екстраполяції [6,с.7].

В період з 2006 по 2010 роки в області, згідно наших прогнозів, відбудеться незначне зростання чисельності населення зайнятого економічною діяльністю всіх вікових категорій, в порівнянні з 2003 роком. Таке зростання відбудеться найбільше у віці 15-29, 30-39 та 40-49 років, відповідно з 136,8; 136,7; 174,4 тисяч осіб до 138,9;

136,8; і 217,8 тисяч осіб. (див. табл.1). Разом з тим прогнозний рівень зайнятості економічною діяльністю не досягне рівнів 1999, 2000, 2001 та 2002 років. Причиною такого різкого скорочення зайнятості у 2003 році осіб віком 15-49 років є демографічна криза, яка мала початок 15 років тому, як в цілому по Україні так і по Кіровоградській області зокрема.

Таблиця 1. - Прогноз чисельності населення зайнятого економічною діяльністю в Кіровоградській області (осіб)

Вік	Роки			
	2003	2004	2005	2010
15-29 років	135500	136340	136849	138900
30-39 років	136600	136668	136709	136805
40-49 років	139100	164555	174429	217814
50-59 років	77000	77762	78221	79148

На фоні прогнозу незначного зростання чисельності населення зайнятого економічною діяльністю прогноз чисельності населення за освітнім рівнем має досить оптимістичні цифри (див. табл.2). Так, починаючи з 1999 року постійно збільшувалось число громадян, які отримували повну вищу, базову вищу і професійно – технічну освіту.

Таблиця 2.- Прогноз чисельності населення Кіровоградської області за рівнем освіти (тис. осіб)

Рівень освіти	Роки			
	2003	2004	2005	2010
повна вища	77,52	79,39	81,29	91,57
базова вища	138,62	142,47	146,43	167,95
проф - технічна	144,15	147,26	151,08	168,69

Дана тенденція, згідно наших розрахунків, буде мати позитивний характер до 2010 року. Причиною даного явища, на нашу думку, є:

- можливість швидко адаптуватись на ринку праці і досягти високих заробітків уже в молодому віці, на перевагу від людей лише із загальною середньою освітою;
- на ринку праці України діють дві протилежні групи тенденцій: з одного боку, ідуть прогресивні процеси зростання значення високої кваліфікації працівників, рівня їх конкурентоспроможності, а з іншого – процеси редукції праці (тобто зведення складної праці, яка потребувала високої кваліфікації, до простої некваліфікованої);
- частка людей з повною вищою освітою та базовою вищою в структурі зайнятих значно більша, ніж у структурі безробітних, вивільнених та не працевлаштованих, тобто ймовірність втрати роботи вища для працівників з нижчим рівнем освіти;
- серед працівників з вищою освітою мобільність здебільшого має добровільний характер, і це є одним із чинників зростання конкурентоспроможності робочої сили.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що важливо, щоб реалізація заходів регіональної політики, в тому числі вироблення стратегій і програм регіонального забезпечення зростання конкурентоспроможності робочої сили, відбувалися в руслі вже прийнятих законодавчих актів, розпоряджень виконавчої влади України. Отже, слід проводити реалізацію заходів у напрямках вже прийнятих нормативно-правових актів

та розпоряджень, а не приймати нові і особливо важливо, щоб дані законодавчі акти, стратегії, системи, програми, схеми забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності робочої сили мали під собою відповідне науково-теоретичне підґрунтя

Список літератури

1. Азоев Г.Л., Челенков А.П. Конкурентные преимущества фирмы. – М.: Новости, 2000.
2. Исследование систем управления: Учеб. пособие / Под ред. д.э.н., проф. Э.М.Короткова. – М.: ИНФРА – М, 2003.
3. Современные теории управления: Теории менеджмента на пороге XXI века: Учеб.пособие / Под ред. В.Ю. Пакуса. – СПб.: Изд.дом «Сентябрь»,2003.
4. Мар'ян Долішній. Актуальні завдання регіональної політики України в сучасних умовах.// Регіональна економіка,2004,№3,с.16-32.
5. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
6. Республиканский институт социального управления и занятости молодежи. Прогнозирование и расчет рынка труда (методическое пособие для работников центров занятости). Авторы-составители: Буря П.Л., Казановский А.В. Киев- 1993., с.71

Аннотация: стаття посвящена проблеме обеспечения конкурентоспособности рабочей силы в контексте Стратегии социально-экономического развития Кировоградской области. Предложены направления обеспечения роста конкурентного уровня рабочей силы региона.

Summary: the article is devoted to the problem of providing of competitiveness of labour force in the context of Strategy of socio-economic development of the Kirovogradskoy region. Directions of providing of growth of competition level of labour force of region are offered.